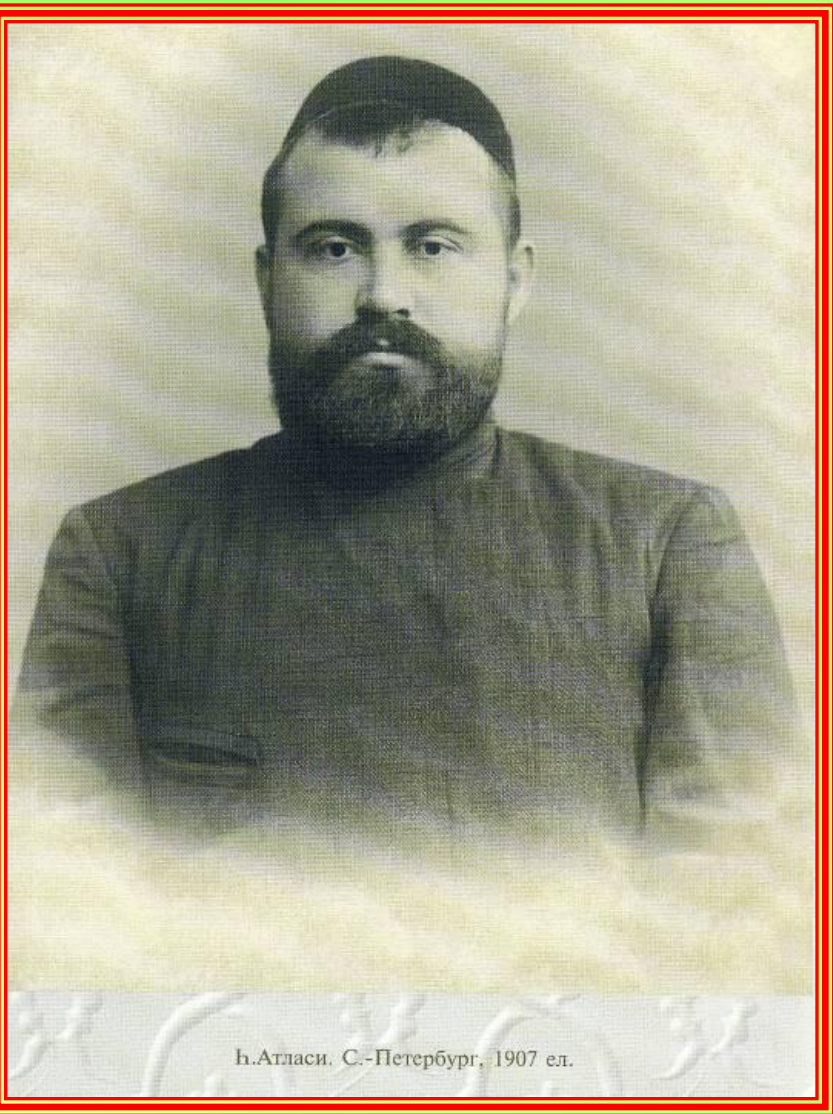

Хәтер көне.
Һади Атласи исеменә лаек
шәхесләр.

Автор: Кашапова Айгюль Азгаровна
татар теле һәм әдәбияты укытучысы
МБОУ СОШ №6 Бөгелмә шәһәре
Татарстан Республикасы

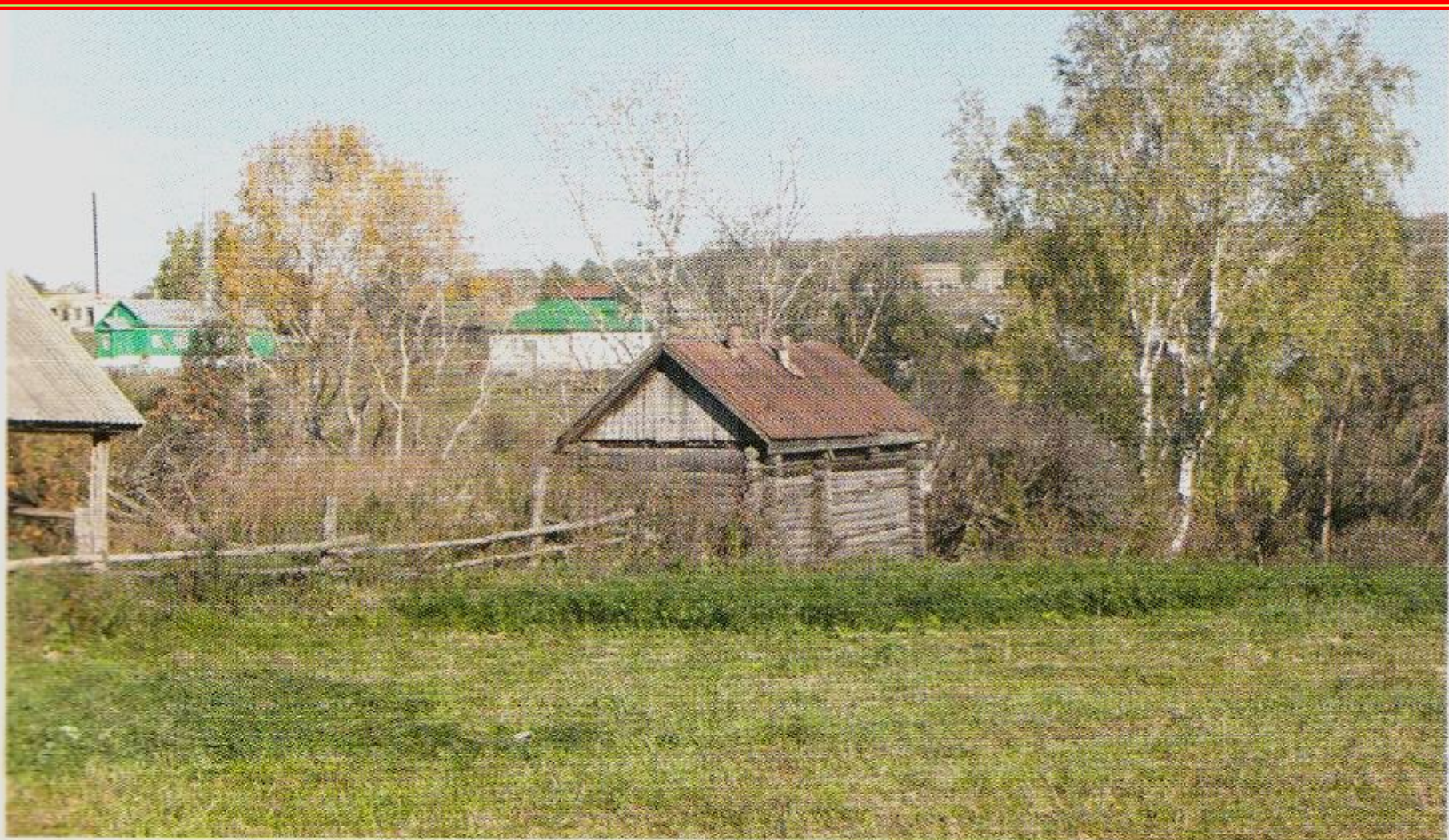
Н.Атласи. С.-Петербург, 1907 ел.

Тарихчы,
педагог,дин
һәм жәмгыять
эшлеклесе
Һади Атласов

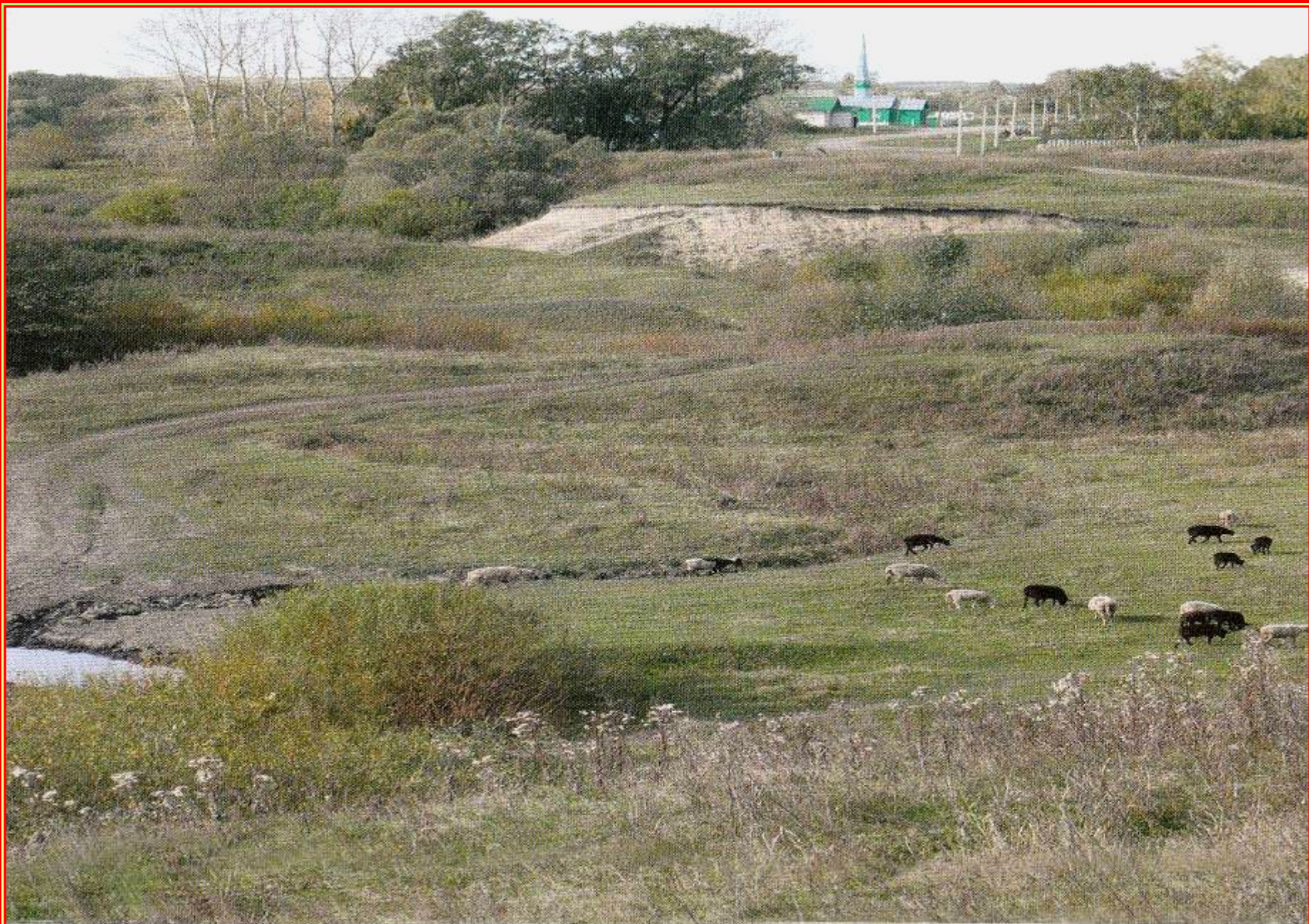
АТЛАСОВ һади (Әхмәтһади) Мифтахетдин улы (һади Атласи) – тарихчы, педагог, дин һәм жәмәгать эшлеклесе 1876 елның 15 августында, Сембер губерниясе Буа өязе Түбән Чәке авылында мулла гаиләсендә дөньяга килә. Башлангыч белемне әтисе мәктәбендә ала. Аннары Буаның танылган «Нурия» мәдрәсәсен, Оренбургның Каргалы бистәсендәге Гани бай Хөсәенов оештырган укытучылар әзерләүче семинарияне тәмамлай. 1898-1903 елларда Буа мәдрәсәсендә укыта, уку-укыту эшләрен яңартуға күп көч куя, киң жәмәгать эшчәнлеген алып бара, беренче китаптарын яза.

Түбән Чәке авылында Атласилар яшәгән йорт нигезе.

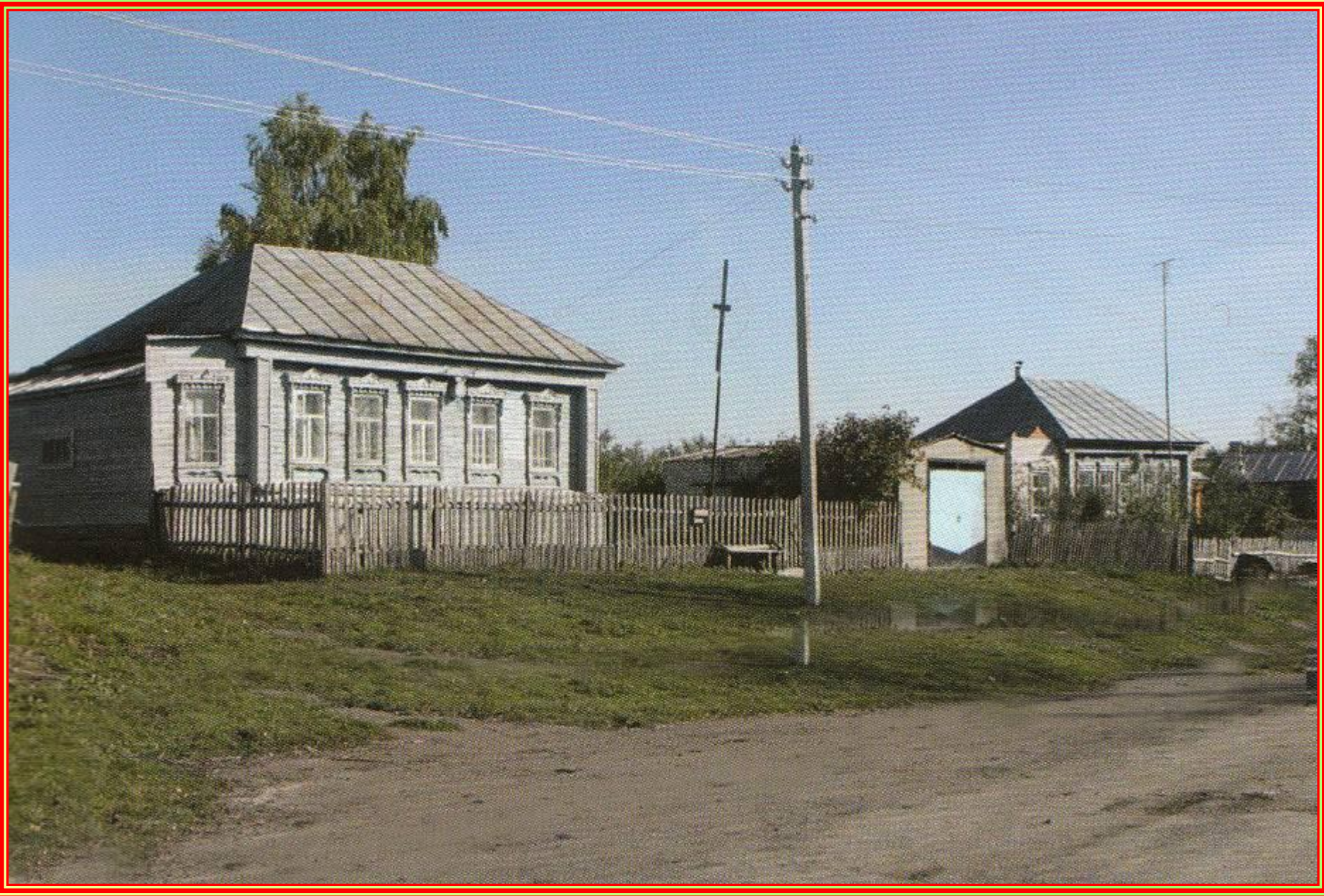

Авылның иске мәчет урыны.

Г.Атласиның туган авылы Иске Чәке күренешләре.

1903 елда Һади Атласины Бөгелмә өязе
Әлмәт авылы (хәзерге Әлмәт шәһәре)
мәдрәсәсенә имам һәм мөдәррис итеп
чакыралар. Ул монда кызлар мәктәбе дә
ача. Диния нәзарәте каршында имтихан
тотып имамлыкка указ ала.

Ғ.Атласи хезмәттәшләре, гаиләләре белән. Әлмәт авылы, 1913 ел.

1907 елда һади Атласины
Дәүләт Думасына депутат
итеп сайлыйлар.

Һ.А.Алиев (бренчә) һади Атласин (енгә) Думаның депутаты һәм үзәк Думаның
депутатлары арасында. С.-Петербург, 1907 ел.

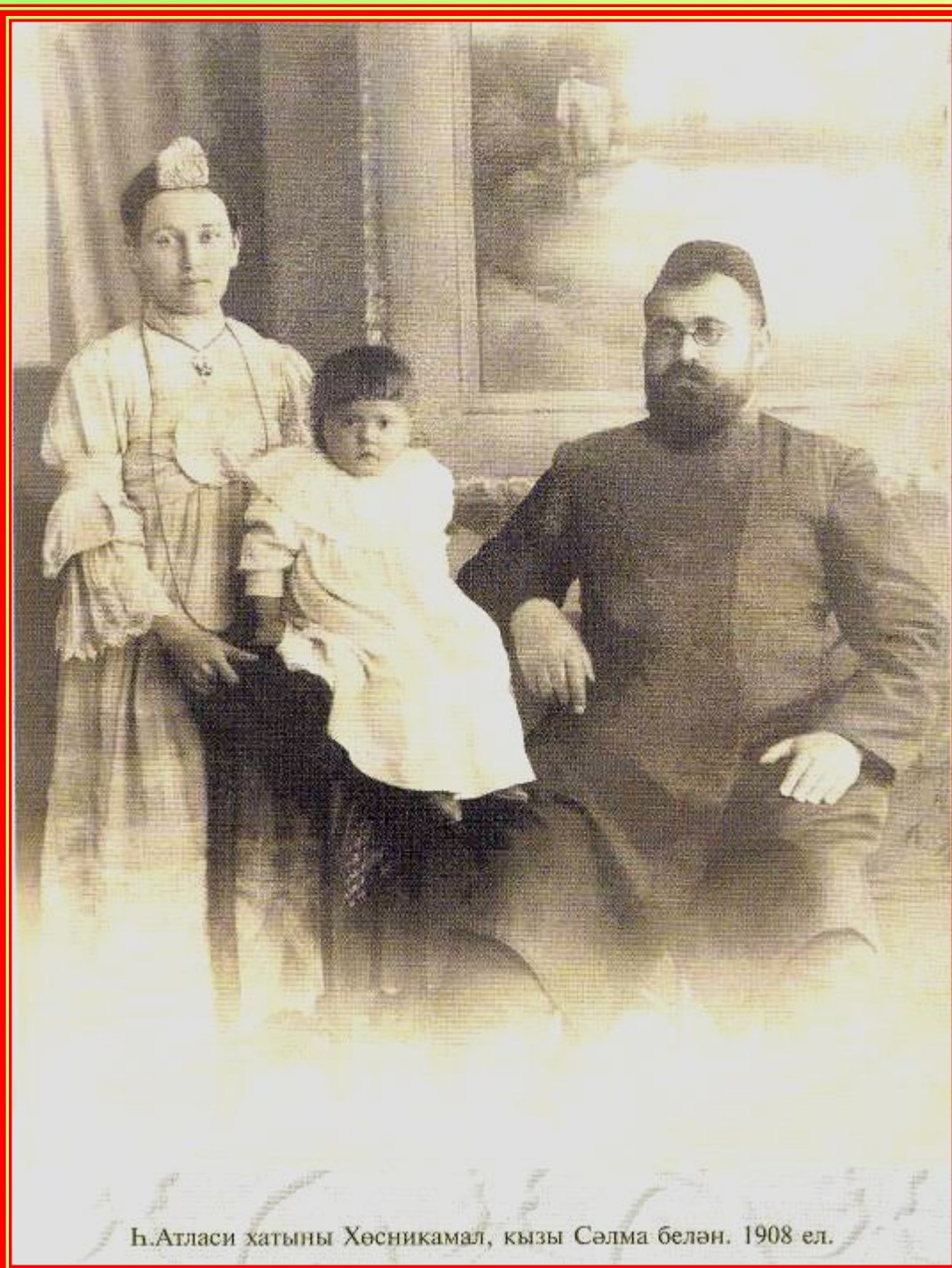
Н. Атласи (икенме рәттә уннан беренче) депутатлар арасында.
С.-Петербург, 1907 ел.

1905-1910 елларда Һади Атласи зур тырышлык куеп тарихи материаллар жыю, тарихи әдәбият өйрәнү өстендә эшли. Шул хезмәтләрененң жимешләре буларак, 1911-1914 елларда бер-бер артлы аның "Себер тарихы", "Казан ханлығы", "Сөенбикә" исемле тарихи әсәрләре басылып чыга. 1913 елда ул Казан университеты каршындагы "Археология, тарих һәм этнография жәмгыяте"ненң тулы вәкаләтле әгъзасы буларак сайлана.

h. Атласи гайлэсе белэн
яшэгэн йорт

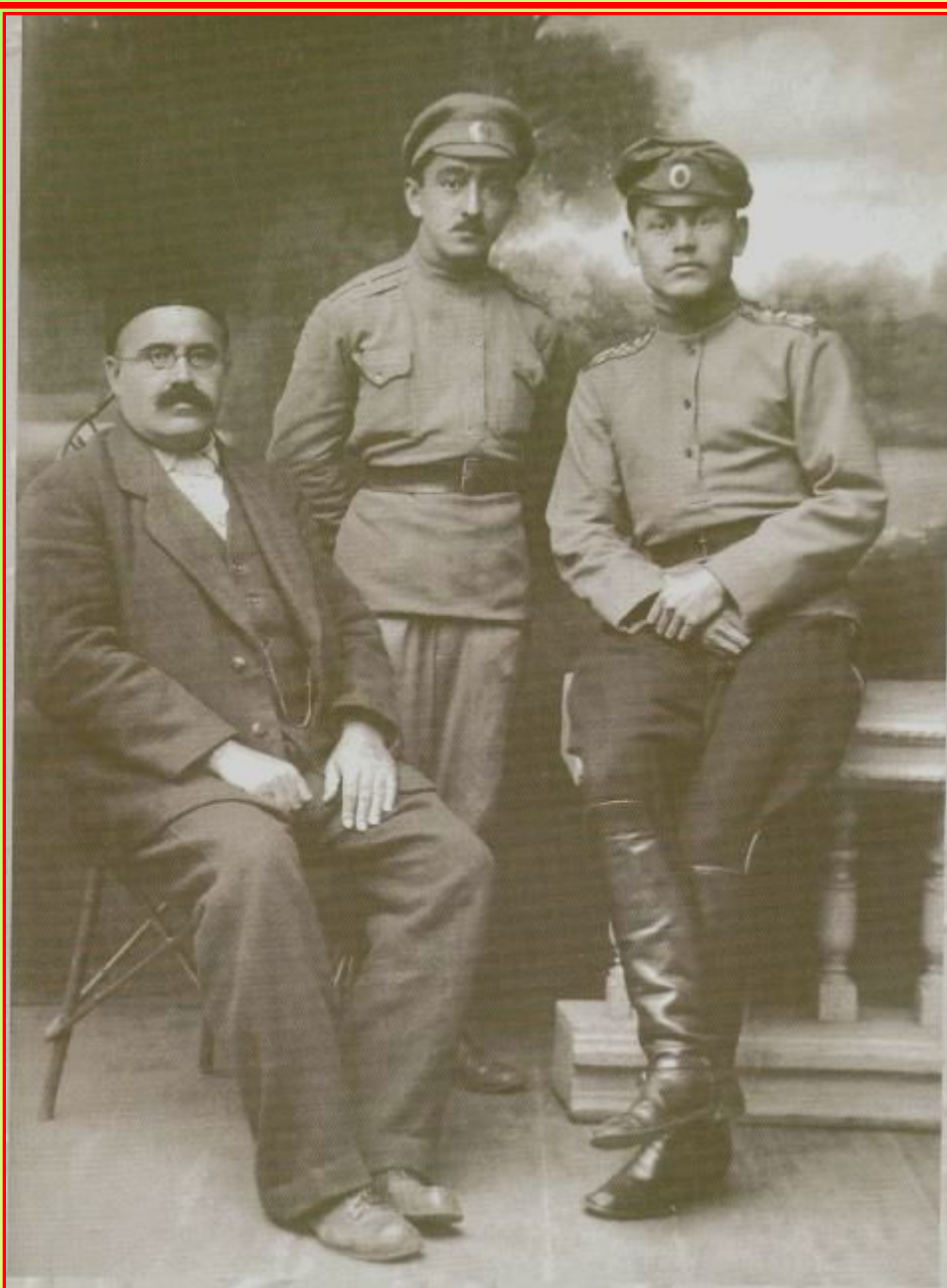
Беренче бөтендөнъя сугышы, 1917 ел
Февраль һәм Октябрь революцияләре,
гражданнар сугышы елларында Һади
Атласи гаиләсе белән Бөгелмә
шәһәрәндә тора. 1920 елдан 1929 елга
кадәр ул Бөгелмәдә икенче баскыч
мәктәбендә тарих һәм алман теле
укытучысы булып эшли.

Н.Атласи хатыны Хөсникамал, кызы Сәлма белән. 1908 ел.

1918 елның 23-31 май көннәрендә Казанда үткән Бөтөнроссия мәселәман
уқытучылары съезды делегатларыныннан бер төркем. Сопты реттә уңнан өчөнчө
(?) — Раши Аглиаси. (Фоторәсем Ваһи Хажиев архивыныннан алынды.)

Һ.Атласи «ак» гаскәриләр белән. 1919 ел, 6 ноябрь. Фото Һ.Атласинның тикшерү эшеннән алынды. Татарстан милли архивында саклана.

И.Атласи Ф.Карими белён. 1919 ел, 6 ноябрь.

Басып торалар (суддан): Фазыл Туйкин, Гани Алтынбаев, Сабир Уразманов;
утыралар: Һали Атласи, Кәбир Туйкин, 2, 3 – билгесез, Виноградов
(директор). Бөгөлмә шәһәре, икенче баскыч мәктәбе каршында.
1920 нче еллар.

1926—1928 елларда Бөгелмә шәһәрентә эшлэгән ике еллык тәгълим-тәрбия
(педагогика) курсларын төмамлаучылар укытуучылары белән.
Өченчө рәттә сулдан жиленгичә — Ради Атласи.
(Фоторәсем Ваги Хажиев архивынан алынган.)

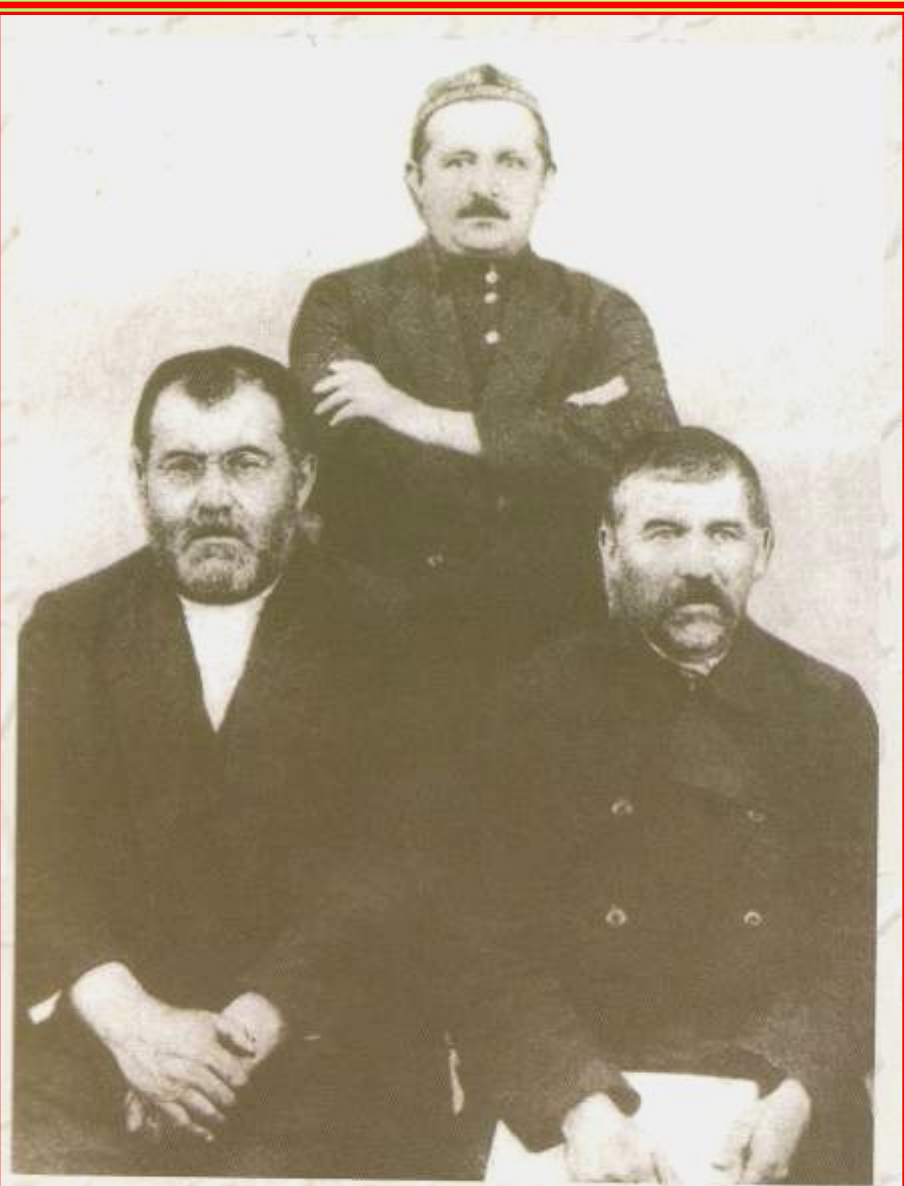
Бөгелма татар мәгариф эшчеләренен белемнәрен күтәрү курслары белән
лекторлары. Уртада һ.Атласи. 1929 ел, 2 август.

1929 елда аны бернинди гаепсезгә кулга алып, ун елга Соловкидагы каторгага сөрәләр.

Солдатки утыравы күрәгеше.

Ғади Атласи, Кәбир Туйкин, Фазыл Туйкин.

Ғ.Атласи. Казан, 1935 ел.

1934 елда, Архангельскидан Бөгелмәгә кайтып ярты ел торгач, Һади Атласи гаиләсе белән Казанга күчеп килә. 1936 елда ул тагын кулга алына. 1936 елның августыннан 1937 елның маена кадәр аңардан 16 допрос алганнар. 1937 елның 23-28 октябрәндә Менжинский исемендәге клубта Идел бую хәрби округы хәрби трибуналының ябык утырышлары "Атласовщина" дип аталган эшне карый. Хәрби трибунал буенча 9 кеше: Һ.М.Атласов, Р.Я.Яруллин, К.К.Туйкин, Ф.К.Туйкин, Б.Ф.Фаттахов, Г.А. Алтынбаев, К.Л.Исхаков, С.Ш.Уразманов, З.Б. Фәттахов атып үтерелергә хөкем ителгән.

ТАТАРСКАЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНАЯ КОМИССИЯ

по борьбе с контр-революцией, спекуляцией и преступлениями по должности

при Совете Народных Комиссаров Т. С. С. Республики.

ДЕЛО

(регистрационной части) № 263/36

№

дело № 263/36
Атласова Фади
малухин в
Контр-Революции

Изд. док. №

Начато 23 дек. 1921 г.

Окончено 14

Икенче рәт (сулдан): Кабир Туһкин, Харис Баһамов, Виноградов, Һали
Агласи, Фазыл Туһкин. Бөгелмә шәһәре, 1920 нче еллар.

1958 елда һади Атласиның
гаепсезлеге таныла һәм ул
реабилитацияләнә.

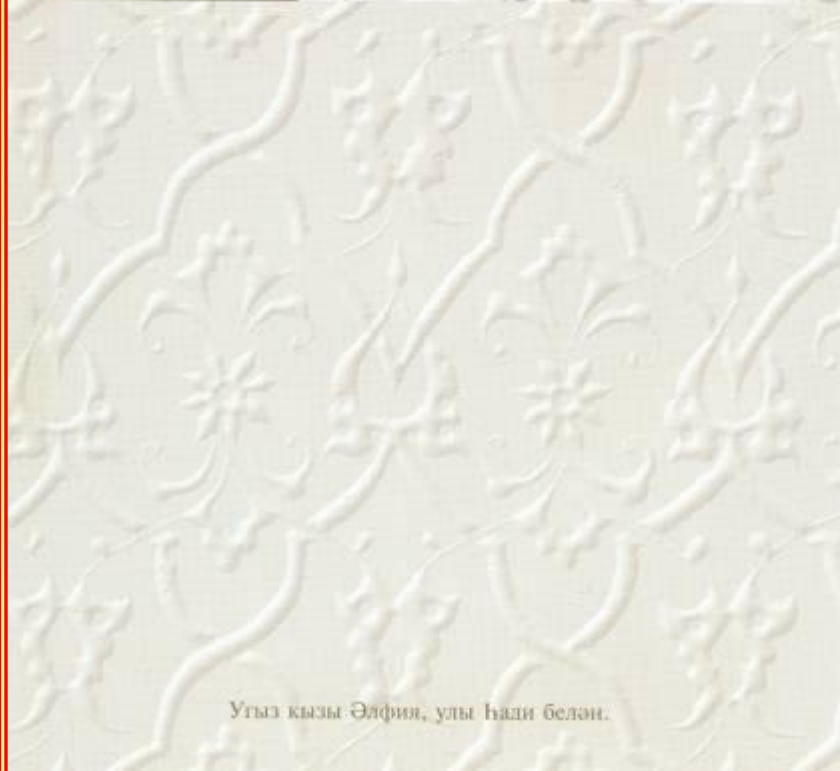

Һади Атласинның бертуған апасы Хәлима Мифтахетдин кызы Зөбәерованың кабер ташы. Татарстанның Өгөрже районы Иж-Бубый авылы зираты, 2000 елгы фото.

h.Атласиның балалары онықлары

Угыз Атласов кызы Әлфия, хатыны Муфуза белән, балалары: Угыз, Галия Габделбәр кызы, Хәсникамал, Сылу кызы Фәрида белән, Габделбәр.

Уғыз кызы Әлфия, улы Һади белән.

“Үзенең кем икәнен белмәгән
инсан ничаклы хиссез исә,
үзенең
милләтенең тарихын белмәгән
инсан да шул нисбәттә
хиссездер.”

Һади Атласи.

«Атласовщина» эше белән кулга алынып, нахакка һәлак ителгән шәхесләргә Угыз Атласов тарафыннан куелган мемориаль такта.

Бөгелмә татар гимназиясендә Һ.Атласи музейе.

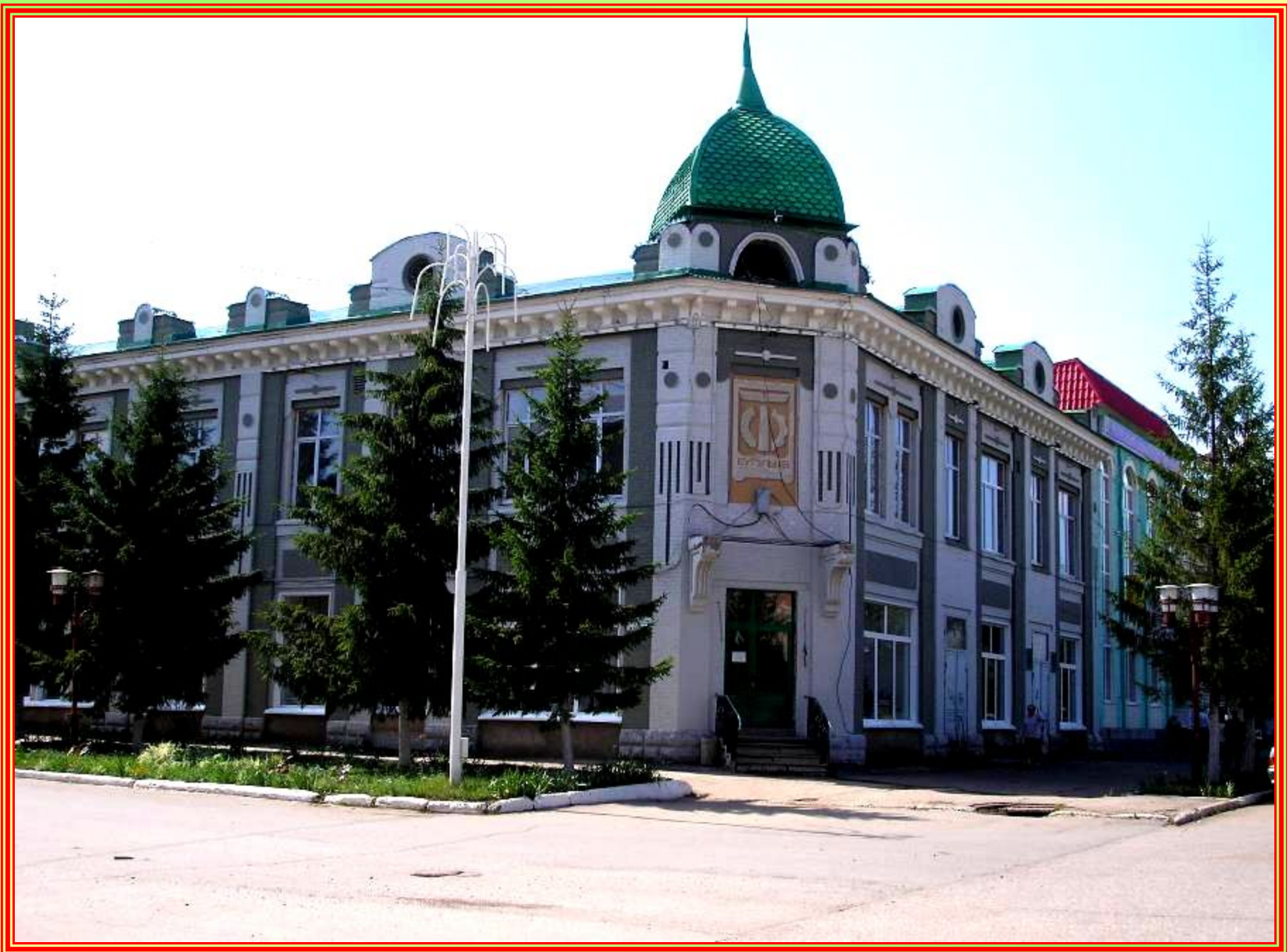

Г. Атласи, 1919 ел, 6 ноябрь.

ШӘХЕСЛӘРБЕЗ

Ғади
АТЛАСИ

***Һади Атласи
исемендәге
бүләк ияләре***

“Мэҗрифәтче “
җыйззәт билгесенә
лаек булучылар:

**Рәүф
Ибраһимов**

***Дания
Аитова***

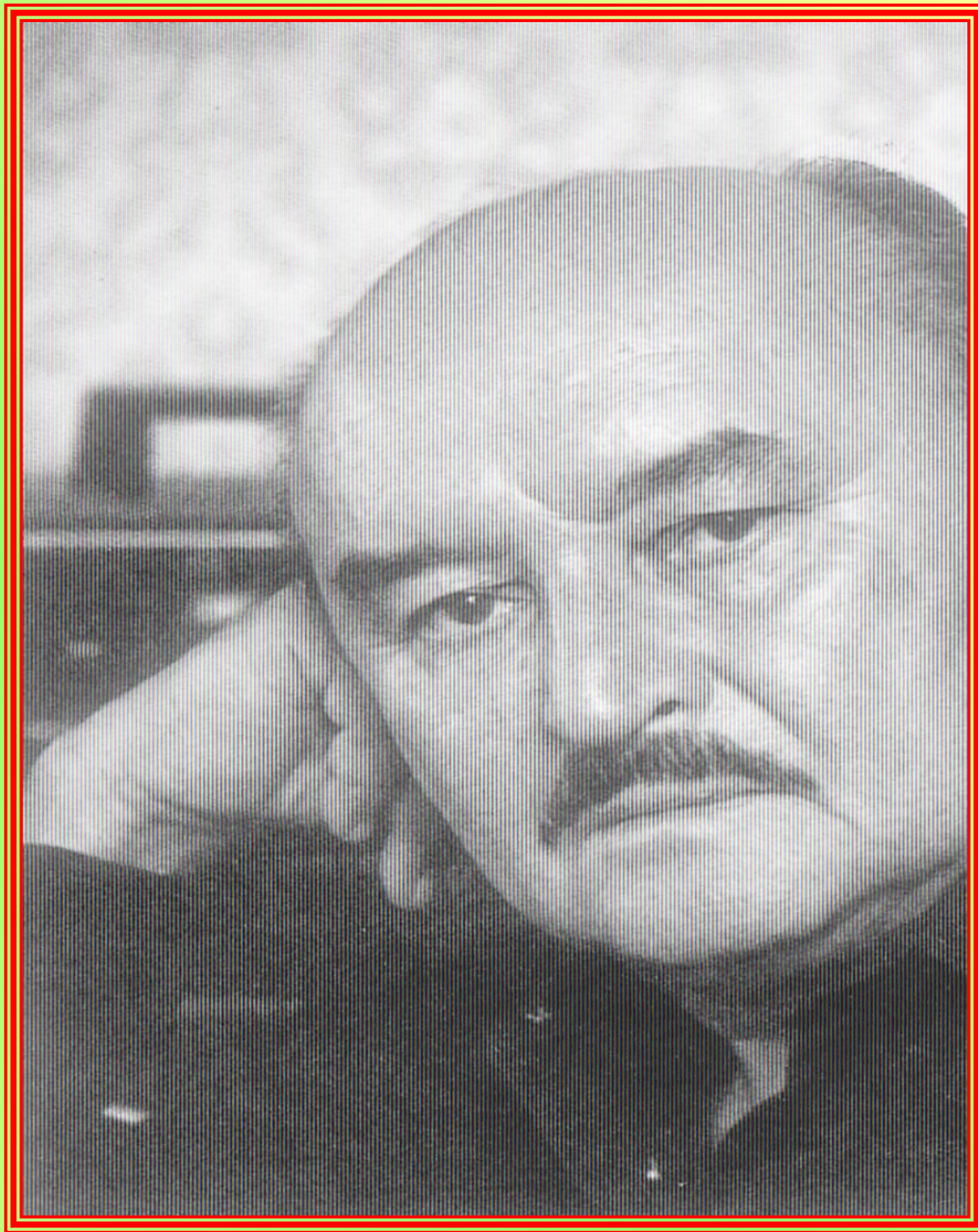
***Айдар
Хәлим***

***Равил
Фәхретдинов***

***Миркасы́йм
Госманов***

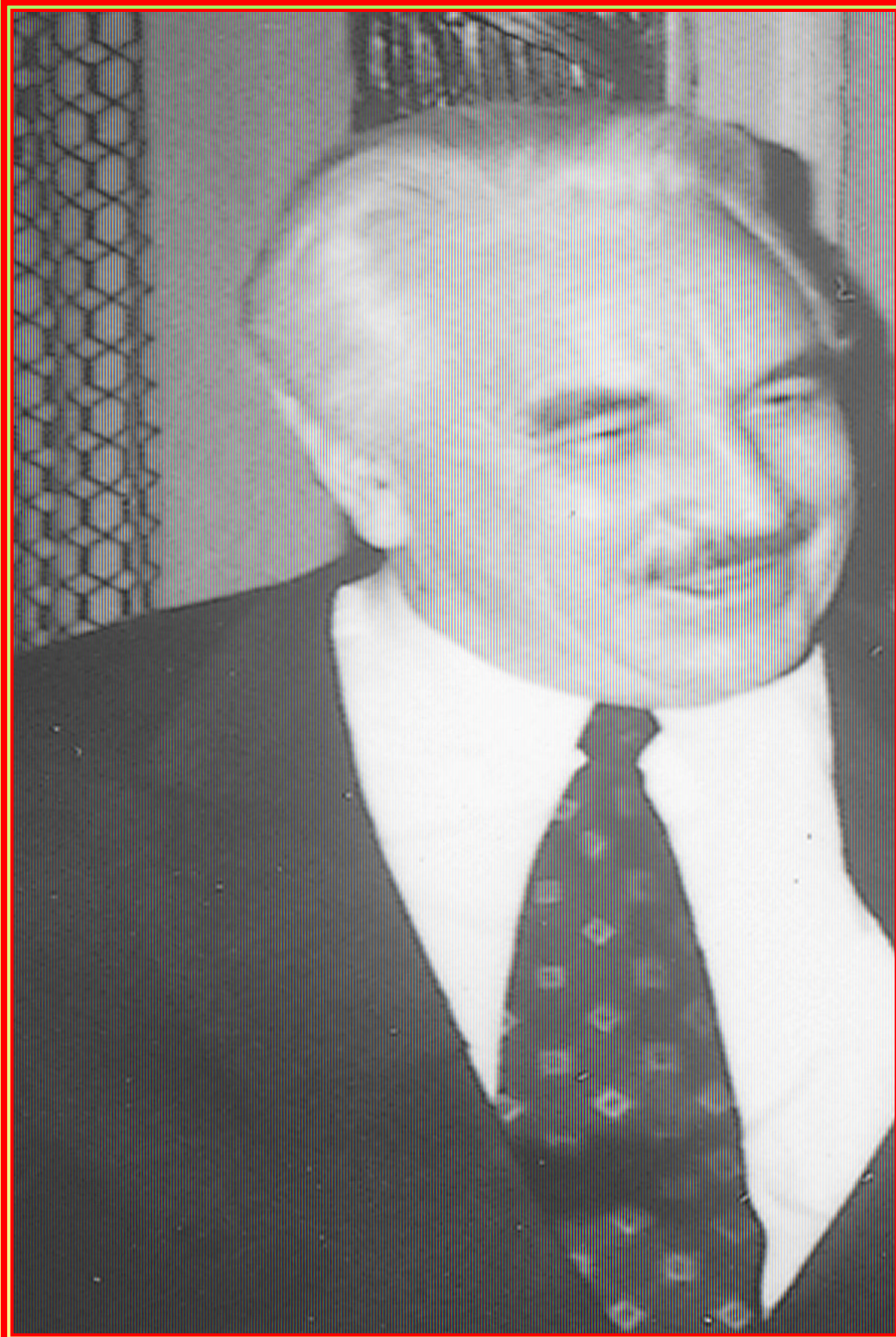

***Гали
Даутов***

***Фәрит
Иделле***

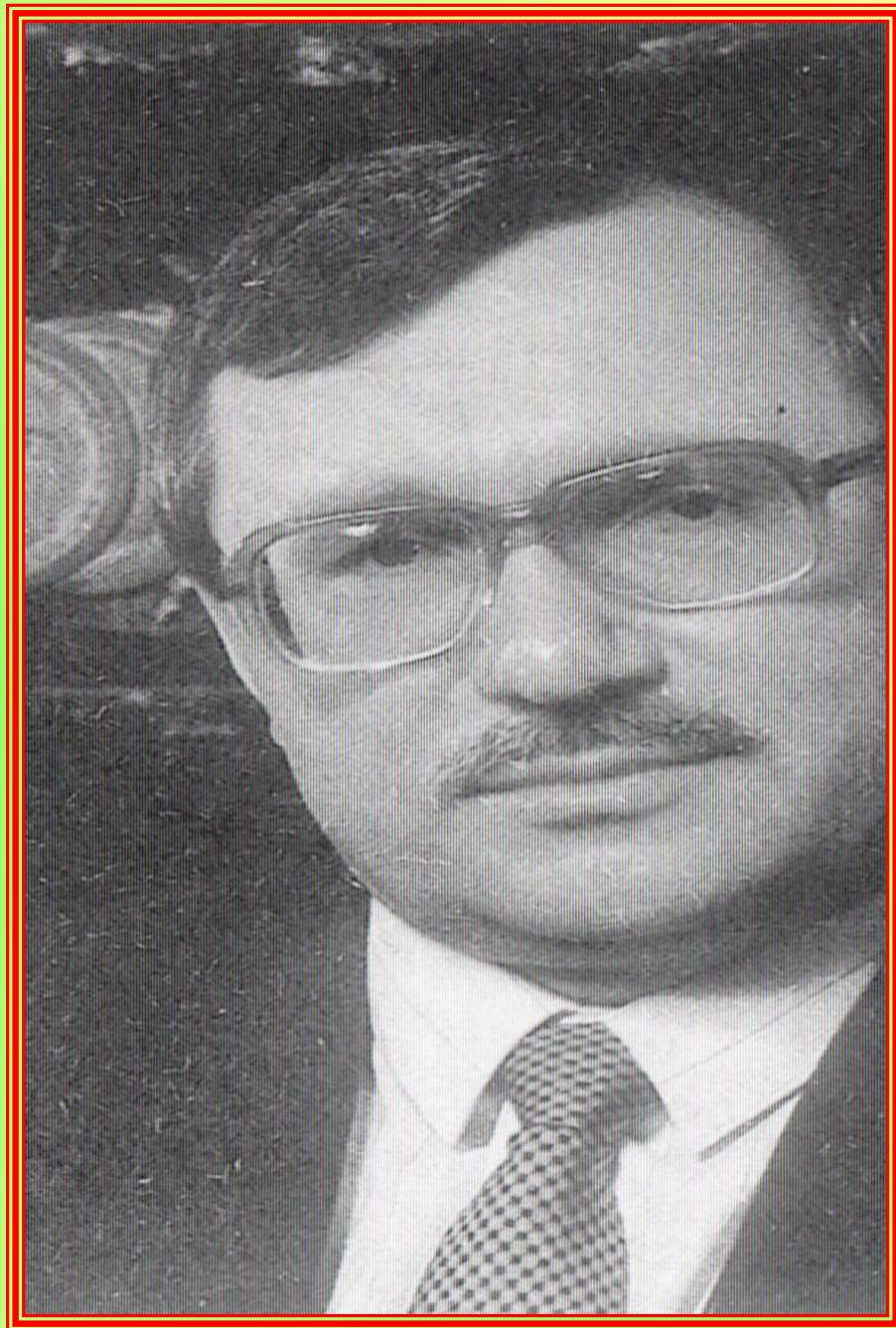

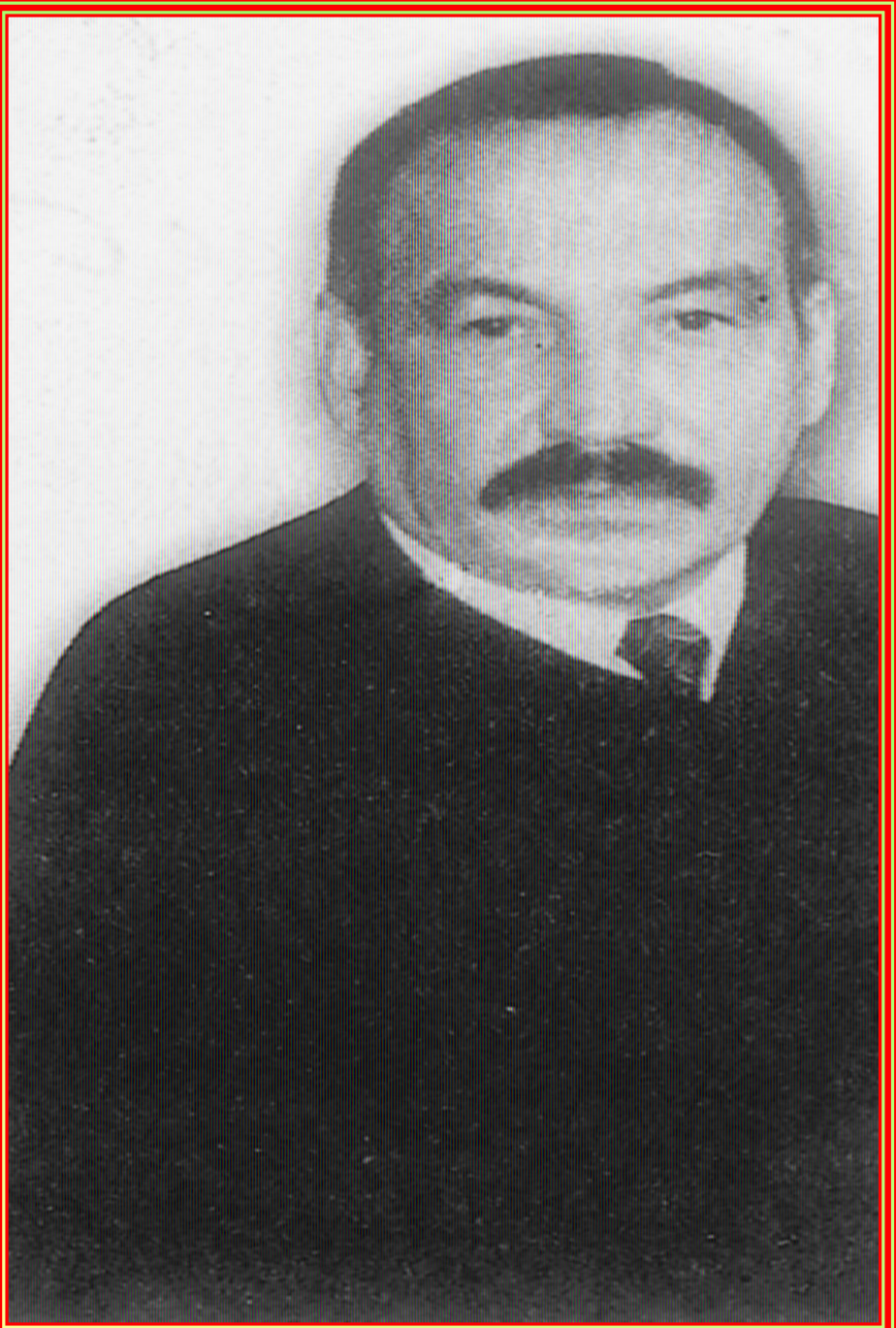
***Зәки
Зәйнуллин***

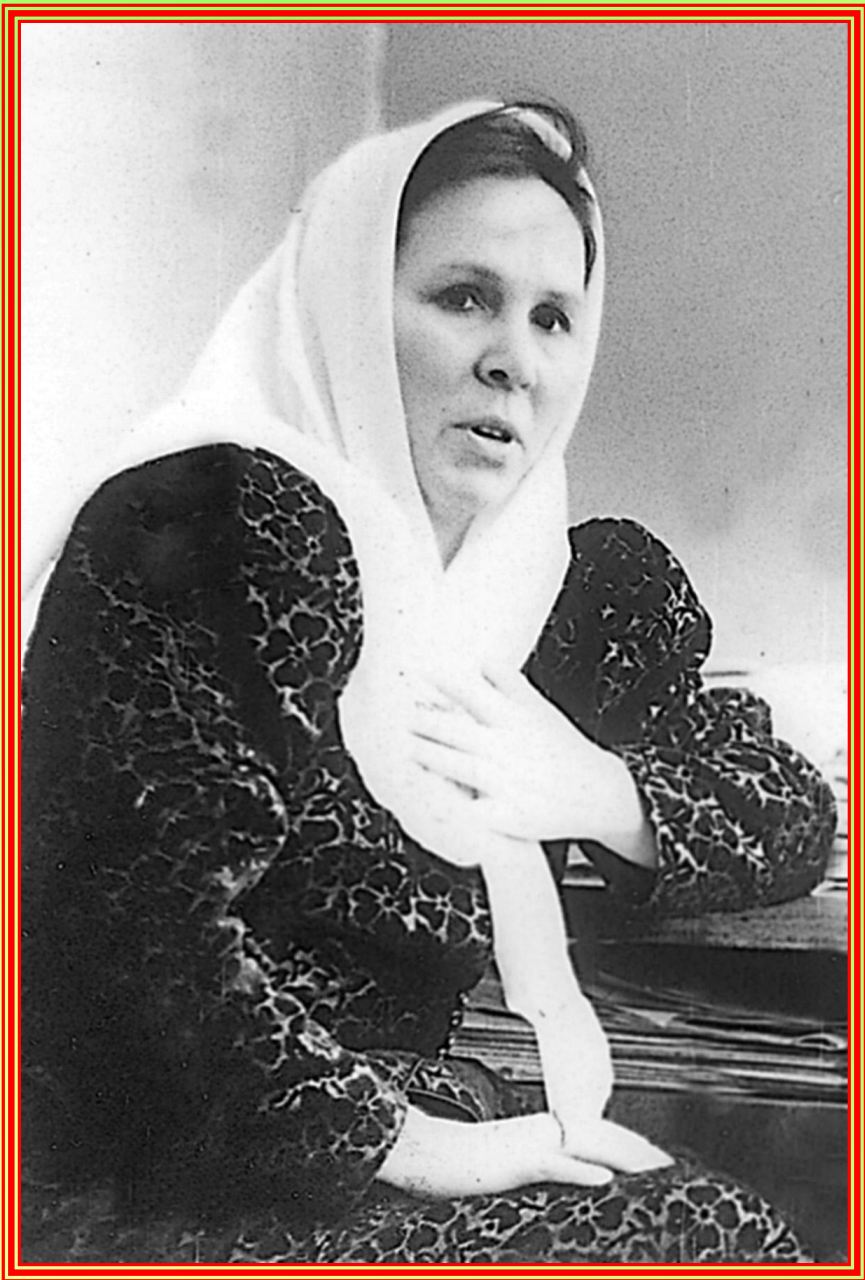
***Фəүзия
Мəхмүтова***

***Рәзил
Вәлиев***

***Рөстәм
Акъегет***

**Фәүзия
Бәйрәмова**

***Фазыл
Вәлиәхмәт***

Нур Әхмәдиев

Дамир Асыллов

***Жәүдәт
Сөләйманов***

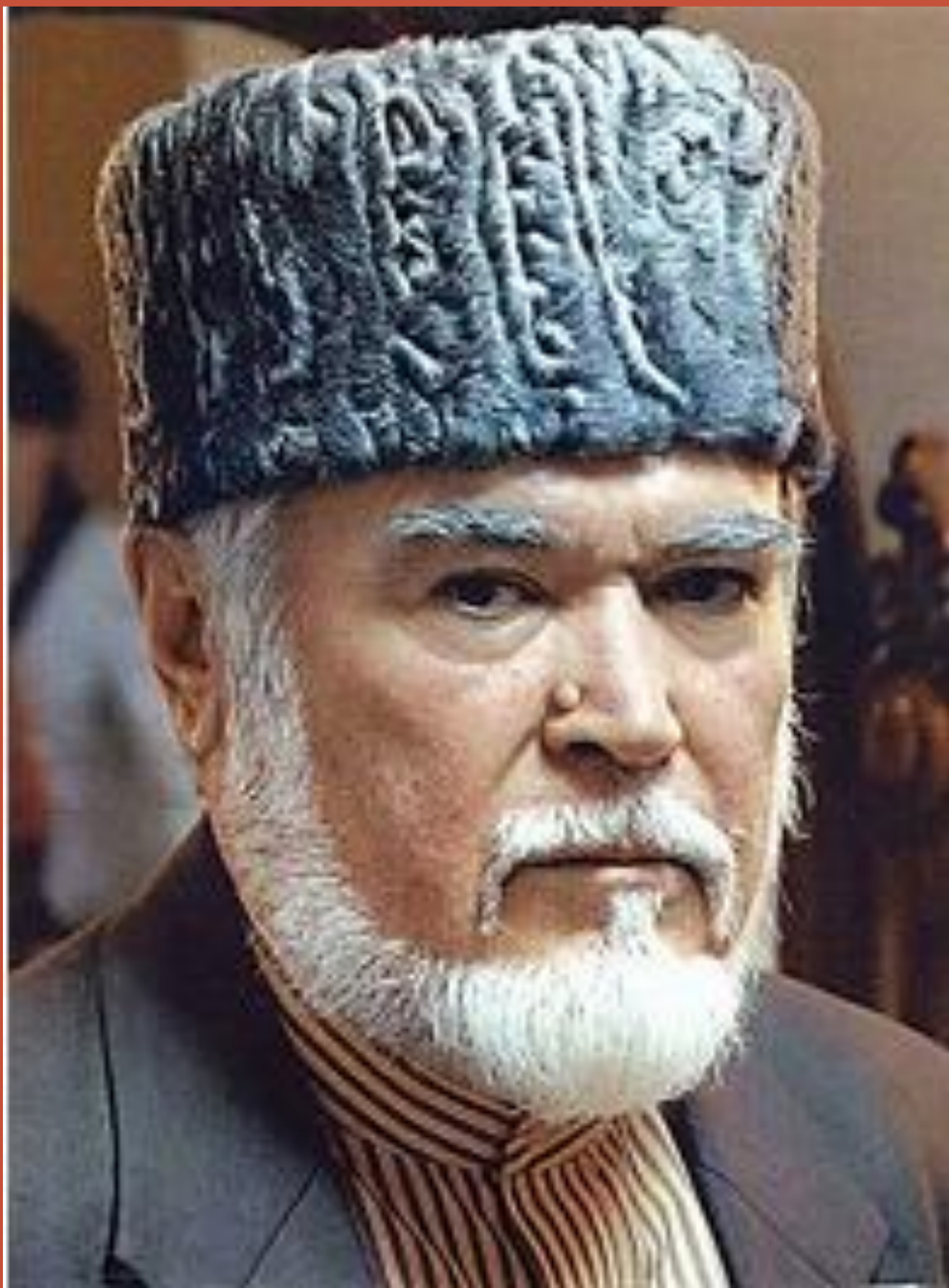
Индус Таһиров

Эзһәр Шакиров

***Туфан
Миңнуллин***

***Рабит
Батулла***

« Шәфәгать иясе»
гыйззәт билгесенә
лаек булучылар:

***Уғыз
Атласов***

**Фазыл
Вәлиәхмәт**

***Ирек
Кәттиев***

***Рәмзис
Кадыйров***

***Мэгъсүм
Заһиров***

Тaһир
ИльясИ

***Алсу
Сафина***

Хэмзэ

Мотыйгуллин

***Ринат
Харисов***

Бөгөлмә
милләтпәрвәре

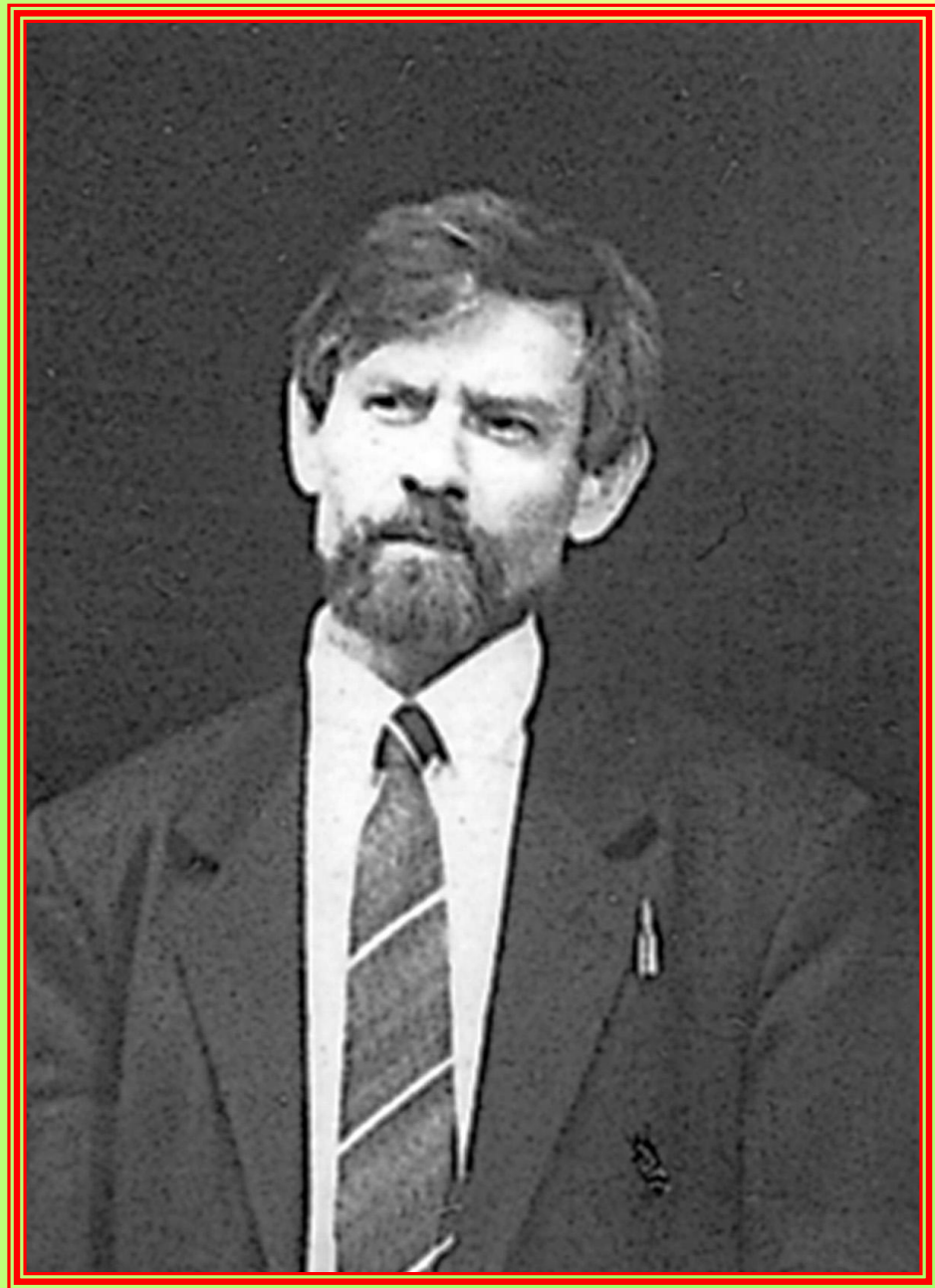
**Суфия
Әхмәтова**

***Алсу
Мөхәммәтдинова***

***Нурмөхөммэт
Хөсөенов***

***Алсу
Мокатдәс***

“Фидакарь укытучы”
билгесенә
лаек булучылар:

***Гөлсинә
Хисамова***

***Галиуллин
Альберт***

***Гэрэева
Элфия***

***Шәрәфетдинова
Мөбәширә***

***Фəүзия
Мəхмүтова***

***Гыйниятуллина
Фәһимә***

***Ракаева
Даимә***

***Жәләев
Руслан***

***Мəəминов
Наил***

***Гэрэева
Әнисә***

***Каюмова
Фирая***

**Габдрәфыйкова
Дания**

***Латыйпова
Элфия***

***Мәминова
Мәнирә***

***Гелнур
Мадъярова***

***Халикова
Рәсимә***

***Хэлиуллина
Сэрия***

***Сафина
Галия***

***Ибраһимова
Ландыш***

***Кадырова
Фәридә***

Сидыйкова
Гөлзада

Резеда Гарәфетдинова

***Гайнуллина
Зоя***

***Гөлназ
Сөнгатуллина***

“Ижтиһатлы укучы”
билгесенә лаек
булучылар:

**Гайнуллин
Артур-
14нче татар
гимназиясе**

**Мәэминова
Айсылу –
Кодаш
урта
мәктәбе**

**Кыямова
Динара –
6 нчы
урта
мәктәбе**

**Габдрафиков
Дамир –
Мостафа
Өнжәл
исемендәге
лицей-
интернат**

